Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
YVES BOT
esitatud 10. aprillil 2018 [1]

Kohtuasi C-122/17

David Smith
versus
Patrick Meade,
Philip Meade,
FBD Insurance plc,
Iirimaa,
Attorney General

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa))

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustus – Kolmas direktiiv 90/232/EMÜ – Artikkel 1 – Vastutus isikukahju eest, mis on tekitatud kõigile sõitjatele, välja arvatud sõidukijuhile – Kohustuslik kindlustus – Direktiivide vahetu õigusmõju – Kohustus jätta direktiiviga vastuolus olevad liikmesriigi õigusnormid kohaldamata – Liikmesriigi õigus tugineda direktiivile eraõigusliku isiku vastu

1. Käesolev eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 14. mai 1990. aasta kolmanda direktiivi 90/232/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta. [2]

2. See taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille üks pool oli algul David Smith ja teine pool Patrick ja Philip Meade, FBD Insurance plc (edaspidi „FBD“), Iirimaa ning Attorney General, ning mille ese oli Patrick Meade'i juhitud ning Philip Meade'ile kuuluva sõidukiga juhtunud liiklusõnnetuses D. Smithile põhjustatud kahju hüvitamine.

3. Oma 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsuses Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) otsustas Euroopa Kohus, et kolmanda liikluskindlustusdirektiivi artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis tekitatakse isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud. [3] Samuti otsustas Euroopa Kohus, et kolmanda direktiivi artikkel 1 vastab kõigile tingimustele, et sellel oleks vahetu mõju, ja annab seega õigusi, millele üksikisikud võivad liikmesriikide kohtutes vahetult tugineda. [4]

1 Algkeel: prantsuse.

2 EÜT 1990, L 129, lk 33; ELT eriväljaanne 06/01, lk 249; edaspidi „kolmas direktiiv“.

3 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 36).

4 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 44).

4. Euroopa Kohtul palutakse täpsustada 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsusest Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) tulenevaid tagajärgi järgmises kontekstis: kui algne kohtuvaidlus oli D. Smithi ning Meade'ide vahel, kellele lisandusid kostjatena FBD, Iirimaa ning Attorney General, siis selles menetlusetapis, kus on esitatud käesolev eelotsuse küsimus, on menetluse üks pool FBD, kellele D. Smithi nõuded on üle läinud, ja teine pool Iirimaa. Selle kohtuasja raames väidab viimane vastustajana, et kolmanda direktiivi kohaselt peaks D. Smithile hüvitise maksmise kohustus langema sellele kindlustusandjale. Seega on esile kerkinud üldine probleem, mis pole muidugi uus, kuid esineb eriliste menetluslike asjaolude kontekstis: nimelt, kas direktiivi tagajärjel võivad tekkida eraõiguslikule isikule kohustused olukorras, kus riik on selle direktiivi ebaõigesti üle võtnud.

5. Käesolevas ettepanekus esitan ma kõigepealt põhjused, miks ma olen seisukohal, et kohtuasjas, mille üks pool on kindlustusselts, kellele on üle läinud tema käest hüvitise saanud kannatanu nõuded, ja teine pool riik, tuleb liikmesriigi kohtul jätta kohaldamata oma riigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis on tekitatud isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud, ja mille vastuolu kolmanda direktiivi artikliga 1 tuleneb 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsusest Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229).

6. Järgmiseks selgitan, miks minu arvates ei tohi kolmanda direktiivi artikliga 1 vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide kohaldamata jätmisel olla sellist tagajärge, et neid õigusnorme järginud kindlustusandjale langeks kohustus maksta hüvitist kannatanule, kelle kahju tunnustatud kindlustuspoliis ei kata.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

7. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiiviga 2009/103/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta[5] tunnistati kehtetuks nõukogu 24. aprilli 1972. aasta direktiiv 72/166/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta,[6] samuti nõukogu 30. detsembri 1983. aasta teine direktiiv 84/5/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta[7] ja kolmas direktiiv. Põhikohtuasjaga seotud asjaolude toimumise kuupäeva tõttu tuleb siiski arvesse võtta kehtetuks tunnistatud direktiive.

8. Esimese direktiivi artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Iga liikmesriik võtab […] kõik vajalikud meetmed tagamaks, et nende sõidukite kasutamisel, mille põhiasukoht on tema territooriumil, on tsiviilvastutus kaetud kindlustusega. Kaetud vastutuse ulatus ja kindlustuskaitse tingimused määratakse kindlaks kõnealuste meetmete põhjal."

9. Teise direktiivi artikli 1 lõikes 1 on sätestatud:

„[Esimese direktiivi] artikli 3 lõikes 1 nimetatud kindlustus peab kohustuslikus korras katma nii varakahjud kui ka isikukahju."

5 ELT 2009, L 263, lk 11.

6 EÜT 1972, L 103, lk 1; ELT eriväljaanne 06/01, lk 10; edaspidi „esimene direktiiv".

7 EÜT 1984, L 8, lk 17; ELT eriväljaanne 06/07, lk 3; edaspidi „teine direktiiv".

10. Selle direktiivi artikli 2 lõike 1 esimeses lõigus on ette nähtud:

„Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et kõiki [esimese direktiivi] artikli 3 lõike 1 kohaselt väljaantud kindlustuspoliisis sisalduvaid õigusaktide sätteid või lepingu tingimusi, millega jäetakse kindlustuse alt välja sõidukid, mida kasutavad või juhivad

– […]

– isikud, kes rikuvad asjaomase sõiduki seisukorda ja turvalisust käsitlevaid tehnonõudeid, mis on sätestatud õigusaktides,

peetakse [esimese direktiivi] artikli 3 lõike 1 kohaldamisel õigustühisteks, […].“

11. Kolmanda direktiivi artikli 1 esimeses lõigus on sätestatud:

„[Esimese direktiivi] artikli 3 lõikes 1 nimetatud kindlustus katab vastutuse sõiduki kasutamisel kõigile sõitjatele, välja arvatud juhile tekitatud vigastuste korral, […].“

B. Iirimaa õigus

12. 1961. aasta liiklusseaduse (Road Traffic Act 1961, edaspidi „1961. aasta seadus“) põhikohtuasja faktiliste asjaolude toimumise ajal kehtinud redaktsiooni § 56 lõikes 1 oli ette nähtud, et sõidukijuhil ei ole lubatud üldkasutataval teel mootorsõidukiga sõita, välja arvatud juhul, kui on olemas kehtiv tunnustatud kindlustuspoliis, mis katab sõiduki hooletust kasutamisest tekkinud kahju, millega kaasneb kohustus maksta kahjuhüvitist mis tahes isikule, välja arvatud välistatud isikutele.

13. Selle 1961. aasta seaduse § 56 lõige 3 nägi ette, et kui sõidukit kasutamisel rikutakse § 56 lõikes 1 sätestatud keeldu, siis on tegemist kuriteoga.

14. Sama seaduse § 65 lõike 1 punkti a kohaselt olid § 56 lõike 1 tähenduses „välistatud isikud“:

„kõik isikud, kes taotlevad sellise isikukahju hüvitamist, mis tekkis siis, kui nad viibisid asjaomase dokumendiga hõlmatud mootorsõidukis/-sõidukil (või selle haagises/haagisel), mis ei ole ministri määrustes käesoleva lõike jaoks määratletud klassi kuuluv mootorsõiduk või haagis või autorong, kui kõnealused määrused ei laienda reisijate kohustuslikku tsiviilvastutuskindlustust:

i) mootorsõiduki, mis ei ole suur ühissõiduk, kõikidele osadele, välja arvatud juhul, kui sellesse osasse on kavandatud ja ehitatud kaassõitjaistmed, või

ii) kaassõitjale, kes istub mootorsõidukiga ühendatud haagiselamus, kui selline autorong liigub avalikus kohas.“

15. Ministri 1962. aasta liiklusmääruse (kohustusliku liikluskindlustuse kohta) (Road Traffic (Compulsory Insurance) Regulations 1962) põhikohtuasja faktiliste asjaolude ajal kehtinud redaktsiooni (edaspidi „ministri 1962. aasta määrus“) § 6 lõike 1 punktis a oli sätestatud:

„[1961. aasta seaduse] § 65 lõike 1 punkti a kohaldamiseks on määratletud järgmised sõidukid:

a) kõik mootorsõidukid, välja arvatud mootorrattad, kuhu on kavandatud ja ehitatud kaassõitjaistmed.“

II. Põhikohtuasja faktilised asjaolud ja eelotsuse küsimus

16. D. Smith sai 19. juunil 1999. aastal väga raskelt viga, kui kaubik, mille tagaosas ta kaassõitjana sõitis, põrkas Tullyalleni (Iirimaa) lähedal kokku teise, samuti üldkasutataval teel liikuva sõidukiga. Õnnetuse ajal juhtis kaubikut Patrick Meade ja selle omanik oli Philip Meade. Kaubiku tagaosas ei olnud kaassõitjate jaoks kinnitatud istmeid.

17. Liikluskindlustuspoliis lepingu kohta, mille Philip Meade oli FBDga sõlminud, kehtis õnnetuse ajal ning oli kohaldatavate Iirimaa õigusnormide kohaselt tunnustatud. See poliis sisaldas kaubiku tagaosas reisivate kaassõitjate suhtes vastutuse välistamise klauslit, mis nägi ette, et kaassõitjate kindlustuskaitse kehtib üksnes kaassõitjale, kes istub kinnitatud istmel sõiduki eesosas.

18. D. Smith kaebas Meade'id hooletuse ja kohustuse rikkumise tõttu kohtusse.

19. Pärast seda, kui D. Smithi hüvitisnõudest oli teavitatud, keeldus FBD 13. augusti 2001. aasta kirjaga Philip Meade'ile D. Smithi isikukahju hüvitamast. Kindlustusselts tugines kindlustuspoliisis sisalduvale vastutuse välistamise klauslile, väites, et poliis ei hõlma isikukahju, mis on põhjustatud sellistele isikutele, keda veetakse kaassõitjana sõiduki osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud.

20. 19. aprillil 2007 tegi Euroopa Kohus otsuse Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229), milles ta leidis põhikohtuasjas kõne all olevate Iirimaa õigusnormide kohta sisuliselt, et kolmanda direktiivi artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis põhjustatakse isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud, ning et see säte vastab kõigile tingimustele, et sellel oleks vahetu mõju, ja annab seega õigused, millele eraõiguslikud isikud saavad liikmesriikide kohtutes vahetult tugineda. Euroopa Kohus leidis siiski, et seda, kas sellele sättele saab tugineda niisuguse organi vastu, nagu oli kõne all selles kohtuasjas, kus see kohtuotsus tehti, tuleb kontrollida liikmesriigi kohtul.

21. High Court (kõrge kohus, Iirimaa), kellele D. Smith esimeses kohtuastmes Meade'ide, FBD, Iirimaa ja Attorney Generali vastu hagi esitas, leidis 5. veebruari 2009. aasta otsuses, et 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkti a ja ministri 1962. aasta määruse artiklit 6 on võimalik tõlgendada kolmanda direktiiviga kooskõlas.

22. 10. veebruaril 2009 kiitis High Court (kõrge kohus, Iirimaa) heaks FBD ja D. Smithi vahelise kohtuvälise kokkuleppe, mis oli sõlmitud 5. veebruari 2009. aasta kohtuotsusest tulenevalt. Selle kokkuleppe kohaselt maksis FBD D. Smithile Philip Meade'i asemel välja 3 miljoni euro suuruse summa. Seejärel võeti D. Smith kohtu eestkoste alla. Sellest maksest tulenevalt on D. Smithi nõue läinud üle FBD-le.

23. Kohtuasja arutamine, milles kostjad on esiteks Meade'id ja teiseks Iirimaa ning Attorney General, lükati edasi.

24. FBD esitas High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) otsuse peale Court of appealile (apellatsioonikohus, Iirimaa) apellatsioonkaebuse, väites, et High Court on 13. novembri 1990. aasta kohtuotsusest Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395) tulenevat kohtupraktikat vääralt kohaldanud, tõlgendades Iirimaa õigusakte *contra legem*, ning et tema kohtuotsus annab kolmandale direktiivile teatava tagasiulatuva horisontaalse vahetu õigusmõju tema kui eraõigusliku kindlustusseltsi suhtes. Lisaks täpsustas ta, et kui tema apellatsioonkaebus peaks rahuldatama, taotleb ta regressi korras riigilt seda summat, mille ta on D. Smithile maksnud.

25. Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa) märgib, et põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal olid isikud, kes sõitsid kaubikus, kus puudusid kinnitatud kaassõitjaistmed, „välistatud isikud“ nii 1961. aasta seaduse muudetud redaktsiooni § 65 lõike 1 punkti a kui ka ministri 1962. aasta määruse tähenduses ja et Iirimaa õigusaktide kohaselt ei olnud seaduslikku kohustust neid kindlustada. Lisaks täpsustab see kohus, et sõidukijuhid, kellel oli olemas tunnustatud kindlustuspoliis, ei pannud toime kuritegu, juhtides sõidukit, millel puudus kindlustuskaitse isikute suhtes, kes reisivad muul moel kui kinnitatud istmetel. Viimaks märgib eelotsusetaotlus esitanud kohus, et 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkti a sõnastus oli tõesti selline, et isegi kui pädev minister oleks soovinud anda määruse kohustusliku kindlustuse laiendamiseks sellistele isikutele, oleks ta seda tehes toiminud *ultra vires*.

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib lisaks, et talle esitatud apellatsioonkaebuse raames on küsimus selles, millised tagajärjed toob endaga kaasa 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229). Ta rõhutab seoses sellega, et kohtuasjas, milles tehti see kohtuotsus, ei olnud juht kindlustatud, nii et kahju katmise kohustus langes Motor Insurers Bureau of Irelandile (edaspidi „MIBI“). Seevastu käesolevas kohtuasjas on FBD eraõiguslik organ, keda ei saa käsitada riigi harundina. Erinevalt kohtuasjast, milles tehti 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229), oli sõiduki omanik Philip Meade pealegi kindlustatud, kuigi kindlustuspoliisi tingimused välistasid sõnaselgelt kindlustuskaitse selliste kaassõitjate puhul nagu D. Smith, kes reisivad sõiduki tagaosas muul moel kui kinnitatud istmetel.

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtub eeldusest, et kõnealuseid Iiri õigusnorme ei saa kolmanda direktiivi artikli 1 esimese lõiguga kooskõlas tõlgendada.

28. Nii tegi Court of Appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa) vastupidi High Courtile (kõrge kohus, Iirimaa) järelduse, et mõlemad liikmesriigi õigusnormid on iseenesest „täiesti selged ega ole mingil viisil ebamäärased“ ja et mõlemad sätted „välistavad sõnaselgelt sellised juhtumid nagu käesolev, kus kaassõitja reisis mootorsõiduki osas, milles puudusid kinnitatud istmed.“ [8] Kuna Court of appeali (apellatsioonikohus, Iirimaa) arvates on tegemist õigusloomepoliitilise valikuga, ei nõustunud ta selles tõlgendusküsimuses High Courtiga (kõrge kohus, Iirimaa), öeldes, et „ei ole võimalik tõlgendada neid õigusnorme viisil, mis oleks kooskõlas kolmanda direktiivi nõuetega, sest sellisel juhul oleks see tõlgendamine *contra legem*, minnes vastuollu mõlema sätte otsese sõnastusega.“ [9]

29. Seega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, mida peaks tegema liikmesriigi kohus eraõiguslike pooltega kohtuasjas, olukorras, kus kohaldatavad liikmesriigi õigusaktid on direktiivi nõuetega ilmses vastuolus ja kus ei ole võimalik tõlgendada õigusakte viisil, mis oleks nende nõuetega kooskõlas.

30. Court of Appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa) leiab selles suhtes, et 19. aprilli 2016. aasta kohtuotsusest DI (C-441/14, EU:C:2016:278) järeldub, et kui kooskõlaline tõlgendamine ei ole võimalik, peab liikmesriigi kohus võimaluse korral jätma liikmesriigi õigusnormid kohaldamata ja seda isegi eraõiguslike pooltega kohtuasjas.

31. Sellest järeldab Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa), et 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkt a ning ministri 1962. aasta määruse § 6 tuleb jätta kohaldamata osas, kus need sätted välistavad mujal kui kinnitatud istmetel reisivate kaassõitjate kindlustuskaitse.

8 Vt eelotsusetaotlus (punkt 32).

9 Vt eelotsusetaotlus (punkt 34).

32. Seoses sellega leiab Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa), et kui ministri 1962. aasta määruse paragrahvis 6 kasutatud väljend „kuhu on kavandatud ja ehitatud kaassõitjaistmed“ oleks jäetud kohaldamata, oleks kõik sõidukid, mis ei ole mootorrattad, 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkti a kohaldamiseks määratletud sõidukid, millest tuleneks seaduslik kohustus kõik sõidukid kindlustada. Mis viimati nimetatud sättesse puutub, siis tuleks kohaldamata jätta selle seaduse § 65 lõike 1 punkti a alapunkt i.

33. Nende õigusnormide kohaldamata jätmine oleks tagasiulatuva mõjuga. Järelikult ei tohiks põhikohtuasjas kõne all olevat kindlustuspoliisi enam 1961. aasta seaduse § 62 lõike 1 punkti a tähenduses „tunnustatud poliisina“ käsitada. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates panid põhikohtuasjas kõne all oleva sõiduki juht ja omanik neil asjaoludel teoreetiliselt toime kuriteo, kuna esimene juhtis seda sõidukit üldkasutataval teel ilma tunnustatud kindlustuspoliisita ning teine lubas seda sõidukit niiviisi juhtida.

34. Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa) on siiski seisukohal, et kui käsitada mittekohaldatavana hoopis põhikohtuasjas käsitletavas kindlustuspoliisis sisaldunud istekohtadeta kaassõitjate kohta kehtinud vastutuse välistamise klauslit, kuna see on liidu õigusega vastuolus, saaks see poliis hoobilt jälle 1961. aasta seaduse § 62 lõike 1 punkti a tähenduses tunnustatud poliisi staatuse ning Meade'ide kriminaalvastutuse probleem langeks ära.

35. Selle kohtu arvates tekib siit järgmine küsimus, kas kohaldamatuks tunnistamisel saavad olla või peaks olema nõnda kaugeleulatuvad tagajärjed ja ega sellise kohaldamatuks tunnistamise näol ei oleks sisuliselt teataval moel tegemist kolmanda direktiivi horisontaalse vahetu õigusmõjuga eraõigusliku kindlustusandja FBD suhtes.

36. Seega on eelotsusetaotluse esitanud kohus arvamusel, et käesolevas kohtuasjas on tekkinud keerukad ja seni lahendamata küsimused selle kohta, mis ulatuses saab liikluskindlustuse direktiividel olla vahetu õigusmõju sellise täiesti eraõigusliku menetluspoole nagu FBD suhtes, kui 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkt a ja 1962. aasta määruse artikkel 6 jäetakse 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsuse Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) alusel paratamatult kohaldamata.

37. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et kui ta peab jätma kindlustuspoliisis sisalduva vastutuse välistamise klausli kohaldamata, tuleneb sellest, et D. Smithil oleks olnud õigus nõuda kahju hüvitamist Meade'idelt ja FBD oleks omakorda pidanud selle neile kostjatele kompenseerima. Teisest küljest märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui ta ei pea kindlustuspoliisi välistamisklauslit kohaldamata jätma, võib FBD nõuda, et riik hüvitaks talle kolm miljonit eurot, mille ta D. Smithile kokkuleppe korras välja maksis, kasutades asjakohaseid menetlusi, sealjuures kohtuotsusest Francovich jt [10] tulenevat nõuet.

38. Neil asjaoludel otsustas Court of appeal (apellatsioonikohus, Iirimaa) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Arvestades, et:

i) asjasse puutuvad liikmesriigi õigusnormid näevad ette, et kohustusliku liikluskindlustuse alt jäävad välja isikud, kelle jaoks ei ole mootorsõidukisse paigaldatud kinnitatud istmeid,

ii) asjasse puutuv kindlustuspoliis näeb ette, et kindlustuskaitse on piiratud kaassõitjatega, kes sõidavad kinnitatud istmetel, ja faktiliselt oli selle poliisi näol õnnetuse toimumise ajal tegemist liikmesriigi õiguse tähenduses tunnustatud kindlustuspoliisiga,

10 19. novembri 1991. aasta kohtuotsus Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428).

iii) asjasse puutuvad liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette sellise kindlustuskaitse välistamise, on Euroopa Liidu Kohtu varasema otsusega (19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229) tunnistatud liidu õigusega vastuolus olevaks ja tuleb seega jätta kohaldamata, ning

iv) liikmesriigi õigusnormide sõnastus on selline, mis ei võimalda liidu õiguse nõuetega kooskõlalist tõlgendamist,

siis kas kohtumenetluses, mis toimub eraõiguslike isikute ja eraõigusliku kindlustusseltsi vahel seoses 1999. aastal toimunud liiklusõnnetusega, millega põhjustati tõsine tervisekahjustus kaassõitjale, kes ei reisinud kinnitatud istmel, ja olukorras, kus liikmesriigi kohus on poolte nõusolekul kostjatena kaasanud eraõigusliku kindlustusseltsi ja riigi, […] on liikmesriigi kohus, kui ta jätab kohaldamata asjasse puutuvad liikmesriigi õiguse sätted, kohustatud kohaldamata jätma ka […] liikluskindlustuspoliisis sisalduva vastutuse välistamise klausli või takistama kindlustusandjat muul moel tuginemast asjasse puutuval ajal kehtinud välistamisklauslile, nii et kannatanu võiks selle poliisi alusel nõuda kahju hüvitamist otse sellelt kindlustusseltsilt? Teise võimalusena, kas sellise tulemuse puhul oleks sisuliselt tegemist direktiivi horisontaalse vahetu õigusmõjuga eraõigusliku isiku suhtes viisil, mis on liidu õigusega keelatud?“

III. Kohtujuristi analüüs

39. Oma eelotsuse küsimusega, mis tuleb minu arvates põhikohtuasja asjaolude ja esemega kohandamise huvides ümber sõnastada, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt esiteks teada, kas kohtuasjas, mille üks pool on kindlustusselts, kellele on üle läinud tema käest hüvitise saanud kannatanu õigused, ja teine pool riik, tuleb sel kohtul jätta kohaldamata oma riigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis on tekitatud isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud, ja mille vastuolu kolmanda direktiivi artikliga 1 tuleneb 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsusest Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229).

40. Teiseks palub eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus selgitaks, kas tema riigi õigusnormide kohaldamata jätmise tagajärjel tuleks ka kindlustuslepingu välistamisklausel kohaldamata jätta, millest tulenevalt langeks kindlustusandjale kohustus kannatanule hüvitist maksta.

41. Et käesoleva eelotsusetaotluse menetluslikku konteksti õigesti mõista, tuleb täpsustada, et nagu kohtuistungil kinnitati, on põhikohtuasja pooled selles menetlusstaadiumis, kus esitati eelotsusetaotlus, FBD ja Iirimaa. Seega on tegemist vertikaalse vaidlusega.

42. Sellest aspektist erineb käesolev kohtuasi niisiis sellest, kus tehti 19. aprilli 2016. aasta kohtuotsus DI (C-441/14, EU:C:2016:278), millele eelotsusetaotluse esitanud kohus on mitu korda viidanud. Lisan, et see kohtuotsus puudutas liidu õiguse üldpõhimõtte välistavale toimele tuginemise võimalust eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses; tookord oli kõne all vanuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõte, samas kui käesolevas kohtuasjas on kõne all direktiivi õigusmõju kindlaksmääramine. Võttes arvesse selliste liidu teiseste õigusaktide – mida see direktiiv endast kujutab – eripära, mida Euroopa Kohus on palju kordi rõhutanud, ei arva ma, et 19. aprilli 2016. aasta kohtuotsusest DI (C-441/14, EU:C:2016:278) saadud õppetunde saaks automaatselt üle võtta kohtuasja, kus probleem on seotud eraldi võetud direktiivi õigusmõjuga.

43. Põhikohtuasjas käsitletavas vertikaalses kohtuvaidluses on sisuliselt esitatud küsimus, kas direktiiv võib eraõiguslikule isikule, kõnealusel juhul FBD-le, vahetult kohustusi seada. See küsimus on tekkinud, kuna sellega on seotud Iirimaa vastuväide, millele tuginedes ta püüab vältida, et D. Smithile hüvitise maksmise kohustus langeks talle.

44. Kohtuistungil leidis muide kinnitust, et Court of appeali (apellatsioonikohus, Iirimaa) menetluses olevas apellatsiooniasjas, mille pooled on FBD ja Iirimaa, ei ole esitatud ühtegi nõuet tuvastada selle riigi vastutus liidu õiguse rikkumise tõttu, mis põhineks 19. novembri 1991. aasta kohtuotsusel Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428). Seda kinnitavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu märkused, mille kohaselt selgitas FBD esindaja selles kohtus toimunud istungil, et juhul, kui nende kliendi apellatsioonkaebus rahuldatakse, taotleb ta riigilt asjakohase õigusliku mehhanismi abil, mis võib hõlmata kohtuotsusest Francovich jt [11] tulenevat kahju hüvitamise nõuet, regressi korras seda summat, mille ta on D. Smithile maksnud. [12]

45. Ma järeldan neist andmetest, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimuse vastusest oleneb, kas FBD esitab nõude, et saada riigilt sama suur summa kui see, mille ta D. Smithile maksis.

46. Nii püüavad põhikohtuasja pooled esiteks selle kohtustrateegia raames kõigepealt kindlaks teha – ning seda kajastab ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimus Euroopa Kohtule –, millised kohustused langevad sellises olukorras nagu põhikohtuasjas liidu õiguse kohaselt FBD-le ja millised Iirimaale.

47. On selge, et kui Euroopa Kohus peaks vastama, et hoolimata sellest, et Iirimaa võttis kolmanda direktiivi artikli valesti üle, jääb D. Smithile hüvitise maksmine FBD kohustuseks, ei pruugi see kindlustusandja soovida esitada kohtule nõuet, et saada D. Smithile makstud summa sellelt riigilt tagasi, olgu siis kohtuotsusest Francovich jt [13] tuleneva kahju hüvitamise nõudega selle riigi vastutuse tuvastamiseks või hoopis kasutades muid Iirimaa õiguses lubatud menetlusmehhanisme.

48. Court of appeali (apellatsioonikohus, Iirimaa) menetluses on D. Smithi nõue FBD-le üle läinud. [14] Selles menetlusetapis tuleb kindlaks teha, kellele langeb liidu õiguse kohaselt kannatanule kahju hüvitamise kohustus, kas kindlustusandjale või riigile. Selle hüvitisnõude tasumise eest vastutav isik tuvastatakse, kontrollides, kui põhjendatud on High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) arutluskäik, nimelt et 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkti a ning ministri 1962. aasta määruse paragrahvi 6 saab tõlgendada kooskõlas kolmanda direktiiviga ning et sellest järeldub, et kõnealuses kindlustuslepingus sisalduv vastutuse välistamise klausel tuleb tühistada.

49. Nagu ma eespool märkisin, kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles eelduses. See on niisiis põhjus, miks ta vaatleb seda kohtuvaidlust kolmanda direktiivi vahetu õigusmõju aspektist.

50. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on igal liikmesriigi kohtul kohustus oma pädevuse piires kohaldada liidu õigust tervikuna ja kaitsta õigusi, mida see eraõiguslikele isikutele annab, jättes kohaldamata iga sellega vastuolus oleva siseriikliku õigusnormi. [15]

51. Meenutan, et esimese direktiivi artikli 3 lõikes 1 on sätestatud, et „[i]ga liikmesriik võtab […] kõik vajalikud meetmed tagamaks, et nende sõidukite kasutamisel, mille põhiasukoht on tema territooriumil, on tsiviilvastutus kaetud kindlustusega.“ Lisaks on kolmanda direktiivi artikli 1 esimeses lõigus täpsustatud, et „[esimese direktiivi] artikli 3 lõikes 1 nimetatud kindlustus katab vastutuse sõiduki kasutamisel kõigile sõitjatele, välja arvatud juhile tekitatud vigastuste korral, […].“

11 19. novembri 1991. aasta kohtuotsus Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428).

12 Vt eelotsusetaotlus (punkt 9).

13 19. novembri 1991. aasta kohtuotsus Francovich jt (C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428).

14 Vt eelotsusetaotlus (punktid 8 ja 25).

15 9. märtsi 1978. aasta kohtuotsus Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, punkt 21).

52. Oma 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsuses Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) otsustas Euroopa Kohus, et kolmanda liikluskindlustusdirektiivi artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis tekitatakse isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud.[16]

53. Samuti on Euroopa Kohus otsustanud, et kolmanda direktiivi artikkel 1 vastab kõigile tingimustele, et sellel oleks vahetu mõju, ja annab seega õigusi, millele eraõiguslikud isikud võivad liikmesriikide kohtutes vahetult tugineda.[17]

54. Seoses sellega on ta meenutanud oma väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt on direktiivi sättel vahetu õigusmõju, kui see näib oma sisult olevat tingimusteta ja piisavalt täpne.[18]

55. Euroopa Kohus on nentinud, et kolmanda direktiivi artikkel 1 vastab neile tingimustele, rõhutades, et see artikkel võimaldab kindlaks teha nii liikmesriigi kohustuse kui ka õigustatud isikud ning et selle sätte sisu on tingimusteta ja täpne.[19] Järelikult võib Euroopa Kohtu arvates kolmanda direktiivi artiklile 1 tuginedes vaidlustada liikmesriigi õigusnorme, millega jäetakse kohustusliku kindlustuse kaitse alt välja isikud, kes sõidavad mootorsõiduki sellistes osades, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud.[20]

56. Mis puutub küsimusse, kas sellele sättele saab tugineda teise direktiivi artikli 1 lõikes 4 kirjeldatud garantiiorgani vastu, visandati selle vastus 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsuses Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) ning täiendati seejärel 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsuses Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745).

57. Viimati nimetatud kohtuotsuses otsustas Euroopa Kohus, et sellise eraõigusliku organi vastu, kellele liikmesriik on andnud avaliku ülesande, mis on lahutamatult seotud liikmesriikidele teise direktiivi artikli 1 lõikes 4 pandud kohustusega, ja kellel on selleks seaduse alusel laiemad volitused, nagu õigus kohustada asjaomases liikmesriigis liikluskindlustust pakkuvaid kindlustusandjaid tema liikmeks hakkama ja teda rahastama, saab tugineda vahetut õigusmõju omada võivatele direktiivi sätetele.[21]

58. Erinevalt kohtuasjadest, milles tehti mõlemad eespool viidatud kohtuotsused Farrell,[22] ei puuduta vaidlus põhikohtuasjas Iirimaa garantiiorganit, nimelt MIBId. Põhjus on nähtavasti selles, et erinevalt selle sõiduki omanikust, milles istus Elaine Farrell, oli D. Smithi sõidutanud sõiduki omanikul (Philip Meade) liikluskindlustuspoliis olemas.

59. Nagu ma eespool märkisin, on põhikohtuasja pooled selles menetlusstaadiumis, kus on esitatud käesolev eelotsusetaotlus, FBD ja Iirimaa.

60. Olukorras, kus kolmanda direktiivi artikli 1 vahetut õigusmõju on tunnustatud, ei ole seega mingit kahtlust, et FBD-l on võimalik tugineda sellele sättele Iirimaa vastu, et kolmanda direktiiviga vastuolus olevad Iirimaa õigusnormid jäetaks kohaldamata. Kui millelegi saab tugineda sellise riigiharundi vastu nagu MIBI, siis peab see olema *a fortiori* võimalik ka riigi enda kui avaliku võimu kandja vastu. Tuleb vältida, et riik ei saaks oma liidu õiguse eiramist ära kasutada.[23]

16 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 36).

17 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 44).

18 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 38).

20 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229, punkt 38).

21 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745, punkt 42).

22 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229) ja 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745).

23 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

61. Eelnevast järeldub, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevas vaidluses on FBD-l alust tugineda kolmanda direktiivi artiklile 1 selleks, et 1961. aasta seaduse § 65 lõike 1 punkt a ja ministri 1962. aasta määruse artikkel 6 jäetaks kohaldamata.

62. Kui Iirimaa süsteemis ei ole garantiiorgani subsidiaarset sekkumist ette nähtud, kui sõiduki omanikul on kindlustuspoliis, mis ei kata konkreetset riski,[24] mida see poliis oleks aga pidanud katma, kui riik oleks kolmanda direktiivi artikli 1 õigesti üle võtnud, siis tuleb vastutus tagajärgede rahastamise eest võtta riigil.

63. Vastupidi sellele, milles üritab meid veenda Iirimaa valitsus, ei või kolmanda direktiivi artikliga 1 vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide kohaldamata jätmisel olla sellist automaatset tagajärge, et D. Smithile hüvitise maksmise kohustus langeks kindlustusandjale. Märgin, et kõnealuses kindlustuslepingus sisalduv vastutuse välistamise klausel rakendab eeskirju, mille Iirimaa seadusandja on tunnustatud kindlustuspoliisi väljaandmiseks ette näinud. Iirimaa valitsus ei saa põhikohtuasjas tugineda kolmanda direktiivi artiklile 1, et see lepingutingimus kohaldamata jätta, nii et sellest tuleneks kindlustusandja kohustus D. Smithile hüvitist maksta.

64. Kui lubada sellist vastutuse ülekandmist direktiivi ebaõige ülevõtmise tagajärgede eest, mindaks vastuollu Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikaga, mille kohaselt ei saa liidu teisese õigusaktiga, mida direktiiv endast kujutab, selle laadi ja eripära arvesse võttes eraõiguslikele isikutele vahetult kohustusi seada.

65. Sellega seoses tuleb meenutada, et ELTL artikli 288 kohaselt kehtib direktiivi siduvus, millel põhineb direktiivile tuginemise võimalus, vaid „iga liikmesriigi suhtes, kellele see on adresseeritud“.[25] Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt järeldub sellest, et direktiivi kui sellisega ei saa panna eraõiguslikule isikule kohustusi ning sellele ei saa niisiis sellise isiku vastu liikmesriigi kohtus tugineda.[26] Euroopa Kohtu arvates tähendaks ülevõtmata direktiividele tuginemise võimaluse laiendamine eraõiguslike isikute vahelistele suhetele sama, mis tunnustada liidu õigust kehtestada vahetu õigusmõjuga kohustusi eraõiguslikele isikutele, kuigi tal on selline pädevus vaid valdkondades, kus talle on antud õigus vastu kehtestada määrusi.[27] Sellest kohtupraktikast tuleneb, et isegi kui eraõiguslik isik jääb direktiivi isikulisse kohaldamisalasse, ei saa direktiivi sätetele kui sellistele riigisiseses kohtuvaidluses eraõigusliku isiku vastu tugineda.[28] Seega ei saa tunnustada direktiivi sätete vertikaalset allapoole suunatud vahetut õigusmõju, kuna riik ei või tugineda vaidluses eraõiguslike isikutega omaenda kohustuse täitmata jätmisele.[29]

66. Lisaks, vastupidi sellele, mida väidab käesolevas eelotsusemenetluses Iirimaa valitsus, ei saa FBD kohustus vastutada D. Smithile hüvitise maksmise eest tuleneda sellest, et analoogia alusel kohaldatakse kohtupraktika suundumust, mis on saanud alguse 30. aprilli 1996. aasta kohtuotsusest CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172) ja 26. septembri 2000. aasta kohtuotsusest Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496), mis puudutasid mõlemad nõukogu 28. märtsi 1983. aasta direktiivi 83/189/EMÜ, millega nähakse ette tehnilistest standarditest ja eeskirjadest teatamise kord[30].

24 Nagu leidis Euroopa Kohus oma 11. juuli 2013. aasta otsuses Csonka jt (C-409/11, EU:C:2013:512), „[s]ellise organi sekkumist käsitleti seega viimase abinõuna, mis on ette nähtud ainult juhul, kui kahju on põhjustanud tundmatu sõiduk või sõiduk, mille puhul on jäetud täitmata esimese direktiivi artikli 3 lõikes 1 sätestatud kindlustamise kohustus“ (punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika). Selle viimase juhuga on Euroopa Kohtu hinnangul tegemist ainult siis, kui kõne all on „[sõiduk, mille kohta puudub kindlustusleping]“ (punkt 31).

25 Vt 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Portgás (C-425/12, EU:C:2013:829, punkt 22).

26 Vt eriti 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika). Nagu Euroopa Kohus leidis oma 8. oktoobri 1987. aasta otsuses Kolpinghuis Nijmegen (80/86, EU:C:1987:431), „liikmesriigi ametiasutus ei saa tugineda eraõigusliku isiku vastu sättele direktiivis, mida ei ole veel selle liikmesriigi õigusse üle võetud, nagu on vaja teha“ (punkt 10). Vt ka 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Vt eriti 10. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 Vt 12. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Portgás (C-425/12, EU:C:2013:829, punkt 25).

29 Vt selle kohta Simon, D., „*Le Système juridique communautaire*“, 3. éd., Presses universitaires de France, Paris, 2001, § 317, eriti lk 396 ja 397.

30 EÜT 1983, L 109, lk 8.

Nagu Euroopa Kohus viimati nimetatud kohtuotsuse punktis 51 märkis, põhineb selle kohtupraktika suundumuse eripära tõdemusel, et „direktiiv 83/189 ei määra kuidagi kindlaks selle õigusnormi materiaalõiguslikku sisu, mille alusel liikmesriigi kohus peab lahendama tema menetluses oleva kohtuasja. Direktiiv ei anna eraõiguslikele isikutele õigusi ega pane neile kohustusi“.

67. Pealegi ei saa 28. märtsi 1996. aasta kohtuotsust Ruiz Bernáldez (C-129/94, EU:C:1996:143) minu arvates mõista nii, et sellest tulenevalt võiks riik FBD vastu tugineda kolmanda direktiivi artiklile 1, et hüvitise maksmine jääks FBD kanda, kuna Euroopa Kohus ei käsitlenud selles kohtuotsuses küsimusi, mis puudutavad võimalust tugineda direktiivile eraõigusliku isiku vastu.

68. Viimaks rõhutan ma, et kui jätta D. Smithile hüvitise maksmine sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas FBD kanda, oleks selle tulemus ebaõiglane ning õiguskindluse põhimõttega vastuolus. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigustatult rõhutab, on selge, et selline eraõiguslik pool nagu FBD on ilmselt tegutsenud vaidlustatud Iirimaa õigusnormide alusel, mis näevad ette kindlustuskaitse välistamise, et väljastada tunnustatud kindlustuspoliis. FBD-l ei olnud lepinguvabadust ning selle poliisi väljaandmine ei olnud mitte kindlustusandja sõltumatu tegevuse tulemus, vaid liikmesriigi õigusaktide dikteeritud käitumine.

69. Pealegi, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigustatult märgib, „pole kahtlust, et FBD poolt väljastatud kindlustuspoliisi maksumus kajastas käesoleval juhul seda, mida ta pidas õiguspäraselt oma kindlustusriskide piirideks, ja need riskid ei hõlmanud reisijaid, kes sõidavad kaubikutes, milles ei ole kinnitatud istmeid.“ [31] Kui möönda, et kolmanda direktiivi artiklil 1 on vertikaalne allapoole suunatud vahetu õigusmõju, viiks see selleni, et kindlustusandja peab võtma enda kanda midagi, mida ei olnud lepingus ette nähtud.

70. Neil asjaoludel ei saa ma nõustuda, et liidu õigusega vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide kohaldamist välistavast mõjust, mis on kolmanda direktiivi artiklil 1 FBD ja Iirimaa vahelises kohtuvaidluses, tuleneks see, et selles artiklis ette nähtud kohustus, nimelt „sõiduki kasutamisel kõigile sõitjatele, välja arvatud juhile tekitatud vigastuste“ eest hüvitise maksmine, jääks vahetult ja tagasiulatuvalt selle kindlustusandja kanda.

71. Isegi kui eeldada, et kindlustusandjale langev kohustus ei tulene mitte kolmanda direktiivi artiklist 1, vaid liikmesriigi õigusnormidest, millest on selle artikliga vastuolus olevad osad välja jäetud, ei muuda see minu seisukohta, mis põhineb reeglil, et riik ei või ühel ega teisel moel direktiivi ebaõiget ülevõtmist kuidagi ära kasutada, püüdes jätta kindlustusandjate kanda selliste riskide katmise, mille riik ise jättis kahju katmise kohustuse alt sõnaselgelt välja.

72. Seoses sellega meenutan, et esimese direktiivi artikli 3 lõikest 1 ning kolmanda direktiivi artikli 1 esimesest lõigust nähtub selgelt, et liikmesriikide ülesanne on võtta kõik vajalikud meetmed tagamaks, et sõidukite kasutamisel oleks tsiviilvastutus selliste sõidukis olevate kaassõitjate nagu D. Smithi saadud isikukahju eest kaetud kindlustusega. Kui liikmesriik ei ole selliseid meetmeid võtnud ning on, nagu käesoleval juhul, võtnud meetmeid, mille mõjul on sellise kahjukategooria hüvitamine kindlustuslepingutest välja jäetud, peab ta minu arvates võtma selle tagajärgede katmise enda peale.

73. Ühesõnaga, kindlustusandja ei ole rikkunud ei kolmanda direktiivi artikli 1 esimest lõiku ega oma riigi õigusnorme, millega see artikkel üle võeti. Seda artiklit on rikkunud hoopis riik, võttes selle valesti üle. Ta ei tohi sellest ebaõigest ülevõtmisest kasu saada.

31 Vt eelotsusetaotlus (punkt 33).

74. Selle kohtupraktika enda loogika järgi, milles direktiivide vahetu õigusmõju välja selgitati, peaks sellisel eraõiguslikul isikul nagu FBD, kelle kohta ma meenutan, et kannatanu nõuded on talle üle läinud, olema võimalik nõuda enda ja riigi vahelises vaidluses riigilt, et see täidaks oma kohustusi. Meenutan seoses sellega, et vahetu õigusmõju doktriini alus on argument, mis põhineb „huvitatud üksikisikute valvsusel oma õiguste kaitsel“ [32].

75. Minu mõttekäigu lõpetuseks võib põhikohtuasjas käsitletava olukorra kokku võtta nii: kui FBD nõustus High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) 5. veebruari 2009. aasta otsusest tulenevalt tegema D. Smithiga kohtuvälise kokkuleppe talle hüvitise maksmise kohta, täitis FBD tegelikult Iirimaa kohustuse. Sellist kohustust ei saa õiguslikult FBD-le üle kanda, kuna selle tulemusel antaks kolmanda direktiivi artikli 1 esimesele lõigule vahetu õigusmõju selle kindlustusandja suhtes, lastes tal katta riski, mida kindlustusmakse arvutamisel arvesse ei võetud.

76. Nii on põhikohtuasjas kõne all olev olukord käsitatav Iirimaa alusetu rikastumisena ning seega tuleks see olukord nõuetele vastavusse viia, et tagada kooskõla esimese direktiivi artikli 3 lõikega 1 ja kolmanda direktiivi artikli 1 esimese lõiguga.

77. Eeltoodud kaalutlustest järeldub, et kohtuasjas, mille üks pool on kindlustusselts, kellele on üle läinud tema käest hüvitise saanud kannatanu nõuded, ja teine pool riik, tuleb liikmesriigi kohtul jätta kohaldamata oma riigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis on tekitatud isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud, ja mille vastuolu kolmanda direktiivi artikliga 1 tuleneb 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsusest Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229).

78. Kolmanda direktiivi artikliga 1 vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide sellisel kohaldamata jätmisel ei või olla sellist tagajärge, et neid õigusnorme järginud kindlustusandjale langeks kohustus maksta hüvitist kannatanule, kelle kahju tunnustatud kindlustuspoliis ei kata.

IV. Ettepanek

79. Kõike eeltoodut arvestades teen ettepaneku vastata Court of appeali (apellatsioonikohus, Iirimaa) esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt.

1. Kohtuasjas, mille üks pool on kindlustusselts, kellele on üle läinud tema käest hüvitise saanud kannatanu õigused, ja teine pool riik, tuleb liikmesriigi kohtul jätta kohaldamata oma riigi õigusnormid, mille kohaselt mootorsõidukite kohustuslik tsiviilvastutuskindlustus ei hõlma vastutust isikukahju eest, mis on tekitatud isikutele, kes sõidavad mootorsõiduki sellises osas, kuhu ei ole kaassõitjaistmeid kavandatud ega ehitatud, ja mille vastuolu nõukogu 14. mai 1990. aasta kolmanda direktiivi 90/232/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta artikliga 1 tuleneb 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsusest Farrell (C-356/05, EU:C:2007:229).

2. Kolmanda direktiivi 90/232 artikliga 1 vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide sellisel kohaldamata jätmisel ei või olla sellist tagajärge, et neid õigusnorme järginud kindlustusandjale langeks kohustus maksta hüvitist kannatanule, kelle kahju tunnustatud kindlustuspoliis ei kata.

32 5. veebruari 1963. aasta kohtuotsus van Gend & Loos (26/62, EU:C:1963:1, lk 25). Viitan ka kohtujurist Wahli ettepanekule kohtuasjas Portgás (C-425/12, EU:C:2013:623), kus ta meenutas, viidates 26. veebruari 1986. aasta kohtuotsusele Marshall (152/84, EU:C:1986:84, punkt 47), et „direktiivide vahetut õigusmõju on tunnustatud kokkuvõttes kahe teineteist täiendava eesmärgi tõttu: vajadus tagada tõhusalt õigused, mis eraõiguslikel isikutel nende õigusaktide alusel võivad olla, ning soov karistada siseriiklikke ametiasutusi, kes ei ole järginud kohustuslikku mõju ega taganud nende aktide tõhusat kohaldamist“ (punkt 30).